

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1064 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилова Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шуҳратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellashtirish.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash.....	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврузова Фароғатхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilor Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abdulkarim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahridinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan.....	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkan Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlari.....	836
M.E.Ostanova	
O'zbekiston respublikasi davlat budjeti daromadlarini o'rta muddatli prognozlash.....	841
Fayzullayev Doston Mahmud o'g'li	

Conceptual Foundations of Applying Public-Private Partnership Mechanisms in the Tourism Sector	847
Saidov Utkir Uralboyevich	
Tijorat banklarining likvidligini ta'minlashda xorij tajribasi.....	852
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
Sanoat tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini statistik baholash.....	856
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
Tadbirkorlik faoliyatida mijozlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishda CRM strategiyalarining roli.....	860
Xalilova Nafisa Komilovna	
Ways to improve the efficiency of banking services in our country	863
Muminova Masuda Bakhtiyorovna	
Agrar sohada investitsion loyihalarni tutgan o'rni va o'ziga xos jihatlari.....	867
Utanov Bunyod Kuvandikovich	
Анализ тенденций развития инновационной деятельности свободных экономических зон узбекистана.....	872
Ачилова Ширин Шавкат кизи	
Korxonani boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari	880
Nazarov Sherzod Abdusattor o'g'li	
Роль акционерных обществ в национальной экономике: анализ вклада крупных акционерных обществ в валовой внутренний продукт Узбекистана, их роль в создании рабочих мест и осуществлении инновационной деятельности	884
Халекеева Зоя Пирниязовна, Эшов Алишер Ахтамович	
Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning mohiyati va nazariy asoslari	888
Ashurov Azizbek Asqaraliyevich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati	892
Xakimova Gulzora Jamshidovna	
Xorijiy mamlakatlar miqyosida elektron xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va ularning ko'rsatkichlari.....	896
Xudoyorova Mehrangiz	
Iqtisodiy o'sish samaradorligini ta'minlashda tabiiy va moliyaviy resurslardan unumli foydalanish masalalari.....	901
Xomidova Kamola G'olib qizi	
"Silk road stations" turizm rastalarini tashkil etish loyihasini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari	907
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov	
Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda fond bozorining rolini oshirish mexanizmlari.....	916
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Transport xizmatlari bozorini shakllantirish va rivojlantirishning respublikamizdagi ahamiyati.....	921
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Banklarda kredit operatsiyalari hisobi va tahlilini takomillashtirish yo'llari.....	927
G'olib Tashmanov, Hilolaoy Egamberdiyeva	
Innovatsion iqtisodiyotda telemeditsina xizmatlarini tashkil etishning zamonaviy shakllari.....	933
S.M. Raximova	
Marketing tadqiqotlarining iqtisodiy mazmuni, turlari va bozorni segmentlarga ajratish masalalari.....	937
Valiyeva Aziza	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning zarurati, bosqichlari va faoliyatining xususiyatlari.....	942
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	

Boshqaruv hisobi tizimida budjetlashtirishning nazariy-metodologik jihatlarlari	949
Urmanova Umida Xakimdjanoyna	
Пути обеспечения инвестиционной привлекательности коммерческих банков узбекистана на основе зарубежного опыта	954
Тилеумуратов Азамат Азатович	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	959
Ozatbekov Yusupxon Farhod o'g'li	
Mamlakatimizning eksport imkoniyatlari va muammolari.....	964
Ansabxon ZAKIROV	
Цифровизация и прогнозные параметры экспортного потенциала субъектов малого бизнеса	967
Мирзахаликов Бобир Бахтиёрович	
Зелёный энергопереход как фактор устойчивого развития энергетики Узбекистана.....	971
Юсупов Ёкуб Рустамович	
Модели и тенденции развития формирующихся финансовых рынков	978
Кадилова Хадича Тураевна	
Yashil iqtisodiyot xususiyatlari va rivojlanish omillari.....	983
Israilova Shoira Turg'unovna	
Davlat moliyaviy nazorati organlarining samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	987
Zuparov Abzaljon Batirjonovich	
Методика расчета устойчивого развития предприятий тэк на основе сводных интегральных индексов.....	991
Г.Ж. Аллаева	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari.....	995
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Davlat fiskal va monetar siyosatining vujudga kelishi.....	1002
Xudaybergenova Nigora Turgunboyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda banklarning rolini oshirish	1005
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Xarajatlar hisobini mhxs asosida tan olishning o'ziga xos xususiyatlari	1010
Xaydarova Surayyo Nasirdinovna	
Zamonaviy turizm yo'nalishlari yangiliklarini sohaga tadbqiq etish va turizm bozorini rivojlantirishda aqlli (smart) texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati	1016
Sangirov Utkir Xudoyberdiyevich	
Sanoat korxonalarining raqobatdoshligini ta'minlash salohiyati	1021
To'raev Sardorbek To'raevich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatini innovatsion rivojlantirish omillari	1025
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Agrar soha taraqqiyotida xorijiy investitsiyalarning roli.....	1031
Ko'chqarov Fayzullo Abdujabborovich, Mamatov Baxadir Safaraliyevich	
Оценка влияния введения цифровой валюты на денежную сферу	1041
Якубова Ш.Ш.	
Importance of staff service quality at uzbek national restaurants in uzbekistan.....	1046
Shodiyona Sanginova	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	1051
Azizova Zilola Lochin qizi	
Biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini sifatli tayyorlash masalalari.....	1057
Shabnam Djumaniyazova	

BIZNES SOHASI UCHUN OLIY MA'LUMOTLI BOSHQARUV KADRLARINI SIFATLI TAYYORLASH MASALALARI

ORCID: 0009-0005-5356-2714

Shabnam Djumaniyazova

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi tinglovchisi

Annotatsiya: Maqolada mamlakatimizda biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlash holati tahlil qilingan, mavjud muammolar aniqlangan va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: biznes sohasi, oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlari, oliy ta'lim muassasalari, biznes ta'limi, biznes va boshqaruv ta'lim sohasi.

Abstract: The article analyzes the state of training managerial personnel with higher education for the field of business, identifies existing problems and develops recommendations for their elimination.

Key words: the field of business, managerial personnel with higher education, higher educational institutions, business education, the field of education "business and management".

Аннотация: В статье анализируется состояние подготовки управленческих кадров с высшим образованием для бизнеса, выявляются существующие проблемы и разрабатываются рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: сфера бизнеса, управленческие кадры с высшим образованием, высшие учебные заведения, бизнес-образование, сфера образования "бизнес и управление".

KIRISH

Bugungi kunda mamlakatda biznesni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilayotgan bo'lib, 2023-yil yakuniga ko'ra kichik tadbirkorlikning mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi salmog'ining 51,20 foizni tashkil etganligi [1], so'nggi yillarda kichik tadbirkorlik subyektlari mahsuloti eksportining muntazam o'sish tendensiyasiga ega bo'layotganligi hamda tijorat banklari tomonidan kichik biznesni rivojlantirish uchun ajratilayotgan kreditlar hajmining o'sib borayotganligi kabilar fikrimizning yaqqol isboti bo'la oladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan ochiq muloqotning yo'lga qo'yilishi ham biznesni rivojlantirishga qaratilgan katta e'tiborning namunasi bo'lib xizmat qilmoqda.

Ana shunday muloqotlardan navbatdagisi 2024-yilning 20-avgust kuni Nukus shahrida o'tkazilgan bo'lib, unda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan kichik va o'rta biznes uchun moliyaviy resurslarni ko'paytirish, biznesni infratuzilma, yer va energiya bilan ta'minlash, ichki bozorda teng raqobat muhitini yaratish, tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish, xizmatlar sohasiga yangi turtki berish, shuningdek biznes uchun to'siq va g'ovlarni yanada qisqartirish singari yangi tashabbuslar ilgari surilgan bo'lib [2], bunday tashabbuslarning amalda muvaffaqiyatli tadbir etilishi yuqori malakali, yana ham aniqroq qilib aytadigan bo'lsak oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlariga har tomonlama bog'liqdir.

Mamlakatda biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlash tizimi mavjud bo'lib, undagi bir qator muammolar, jumladan oliy ta'lim muassasalari (OTM) da boshqaruv kadrlarini tayyorlashda bozor talablaridan kelib chiqqan xolda yondashilmayotganligi, ta'limning ko'proq nazariylashganligi, OTM larda boshqaruv kadrlari ish qobiliyatlarini kuchaytirish imkoniyatlarining kamligi va boshqa shu kabi muammolar ularni bartaraf etish uchun taklif va tavsiyalarni ishlab chiqishning dolzarb ahamiyatga ega ekanligini asoslab beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlash sifatini oshirish muammolari bilan bir qator xorijlik, MDH hamda mahalliy olim, tadqiqotchi va mutaxassislar shug'ullanib kelishayotgan bo'lib, ular

biznes oldiga qo'yiladigan vazifalarga erishishda yuqori malakali boshqaruv kadrlarining ahamiyati va bunday boshqaruv kadrlarini tayyorlashda biznes ta'limi tizimining tutgan o'rne xususida fikr – mulohazalarini bildirishgan.

Kanadalik bir guruh olim, tadqiqotchi va mutaxassislar Aron Etingen, Valeriy Kiselyovskiy, Sindi Makleod, Geri Narunskiy, Boris Podlubniy, Viktoriya Martin, Kayla Briyel, Diana Mokyut, Exsan Safdari, Doktor Bashir Maxul, Anish Dvivedi va Brayn Makkeylarning fikriga ko'ra, kompaniyalarning rahbarlari kuchli liderlik xususiyatlariga ega bo'lgan boshqaruv kadrlarining kompaniya muvaffaqiyatini ta'minlash va uning global kelajagini belgilab berishda juda katta rol o'ynashini yaxshi tushunishadi. Bunday boshqaruv kadrlarining yangi avlodi kompaniyalar duch keladigan challenge, ya'ni chaqiriqlarga munosib javob berish (ya'ni, muammolarni hal etish) va imkoniyatlardan to'g'ri foydalanishga yaxshi tayyor bo'lishlari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunday kadrlarni tayyorlashda oliy ta'lim katta salohiyatga ega bo'lib, universitet va kollejlarda talabalarni kelajakda muvaffaqiyatli kar'era qilishlari uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va tajribalar bilan qurollantira oladi [3].

Bir gurux xorijlik olimlar, jumladan Angliyalik Xovard Tomas, Norvegiyalik Peter Loranj va Hindistonlik Jagdish Shets ning ta'kidlashicha, zamonaviy biznesda etika (ya'ni, biznesning ahloqiy jihatlari) hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib borayotgan bir paytda, biznes maktablari bugungi kun va kelajakning yuqori etikaga ega oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi [4].

Buyuk Britaniyalik tadqiqotchi Daniyel Xiginbotsamning qayd etishicha, oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlari shaxslararo munosabatlarni o'rnatish, kommunikatsiya va motivatsiya qilish, ishni tashkil etish va vakolatni taqsimlay olish, kelajakni rejalashtirish va strategik fikrlash, muammolarni hal etish va qaror qabul qilish, tijoratni tushunish va mentorlik qilish kabi ish qobiliyatlariga ega bo'lishlari kerak bo'lib, universitetlar bunday qobiliyatlarni shakllantirish imkoniyatiga ega hisoblanishadi. U bu boradagi universitetlarning imkoniyatlarini keltirib o'tgan bo'lib, ular orasidan talabalar jamiyatlari, amaliyot dasturlari, talabalar volontyor sifatida faoliyat ko'rsatadigan turli xil loyihalar va ta'limdan ajralmagan holda ishlashga ruxsat berish kabilarni alohida ko'rsatib bergan [5].

Rossiyalik olim va tadqiqotchilar Vladimirova I. L., Kallaur G. Yu. va Sigankova A. A. ning ta'kidlashicha, raqamlashtirish, samaradorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun loyihaviy boshqaruv usullariga o'tish, innovatsion iqtisodiyot, industrialashtirish va barqarorlikka erishish kabi mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishining muhim yo'nalishlari boshqaruv kadrlarini tayyorlashning yangi modelini shakllantirishni talab qilmoqda. Ularning qayd etishicha, oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlari uchun boshqaruv qarorlarini asoslash va qabul qilishning iqtisodiy mezonlari to'g'risidagi bilimlardan tashqari bugungi va kelajakdagi avlod, jumladan o'z xodimlarining hayoti va mehnat faoliyati uchun qulay va xavfsiz muhitni yaratishga bo'lgan professional javobgarlik, tabiiy boyliklar va atrof – muhitni asrash, kambag'allikni tugatish va ehtiyojmandlarga yordam berish kabilarni muhim xususiyatlarga aylanib bormoqda [6].

Mahalliy olim Sabirov A. X. ning qayd etishicha, mamlakatda iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlari uchun yuqori malakali mutaxassislarning yetishmovchiligi sharoitida biznes ta'limini rivojlantirish birlamchi ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim xizmatlari bozorining ushbu segmenti mahalliy iqtisodiyotning o'sishi va raqobatbardoshligini ta'minlashga qodir bo'lgan tadbirkorlik va boshqaruv kadrlarini tayyorlash uchun javob beradi. Uning fikricha, biznes ta'limi o'z ichiga oliy ta'limgacha, oliy ta'lim va oliy ta'limdan keyingi bosqichlarni olib, oliy ta'lim muassasalari yangi bilimlarni shakllantirish markazlari sifatida davlat va tijorat tuzilmalarining e'tiborida bo'ladi: masalan, 2019 yilning 8 oktyabrida tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" ning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini oshirish va mehnat bozorining zamonaviy talablariga muvofiq ravishda yuqori malakali kadrlarni tayyorlash hisoblanadi. Ushbu konsepsiyada tanqidiy fikrlashga o'rgatish dasturlarini joriy etish, mustaqil ta'lim, virtual tizimlardan foydalanish va boshqa shu kabilarga e'tibor qaratiladi. Oliy ta'limning mahalliy va xalqaro mehnat bozorlaridagi raqobatbardoshligini oshirish masalalari O'zbekiston Respublikasining 2030 yilgacha kompleks ijtimoiy – iqtisodiy rivojlanish Konsepsiyasidan ham o'rin olgan [7].

Umuman olganda, deyarli barcha olimlar, tadqiqotchi va mutaxassislar biznes muhitida yuz berayotgan keskin o'zgarishlar natijasida oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlari va ularni tayyorlash tizimiga nisbatan yangidan yangi talablar yuzaga kelayotganligini ta'kidlashgan bo'lib, ularning xulosa qilishlaricha, bunday talablarga moslashib ishlash barqaror rivojlanishni ta'minlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning maqsadi bo'lib mamlakatimizda biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini sifatli tayyorlash bo'yicha tavsiyalarni ishlab chiqish hisoblanadi. Tadqiqotda ana shu maqsadga erishish uchun biznes sohasi bo'yicha oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlashga oid me'yoriy - huquqiy hujjatlardan foydalanildi. Bundan tashqari bir qator xorijlik, MDH, xususan Rossiyalik hamda mahalliy olim, tadqiqotchi va mutaxassislarning yondashuv va qarashlari ilmiy - nazariy va amaliy jihatdan o'rganib chiqildi. Biznes va oliy ta'limga bog'liq bo'lgan davlat tashkilotlarining rasmiy veb saytlaridagi ma'lumotlarning tahlili amalga oshirildi.

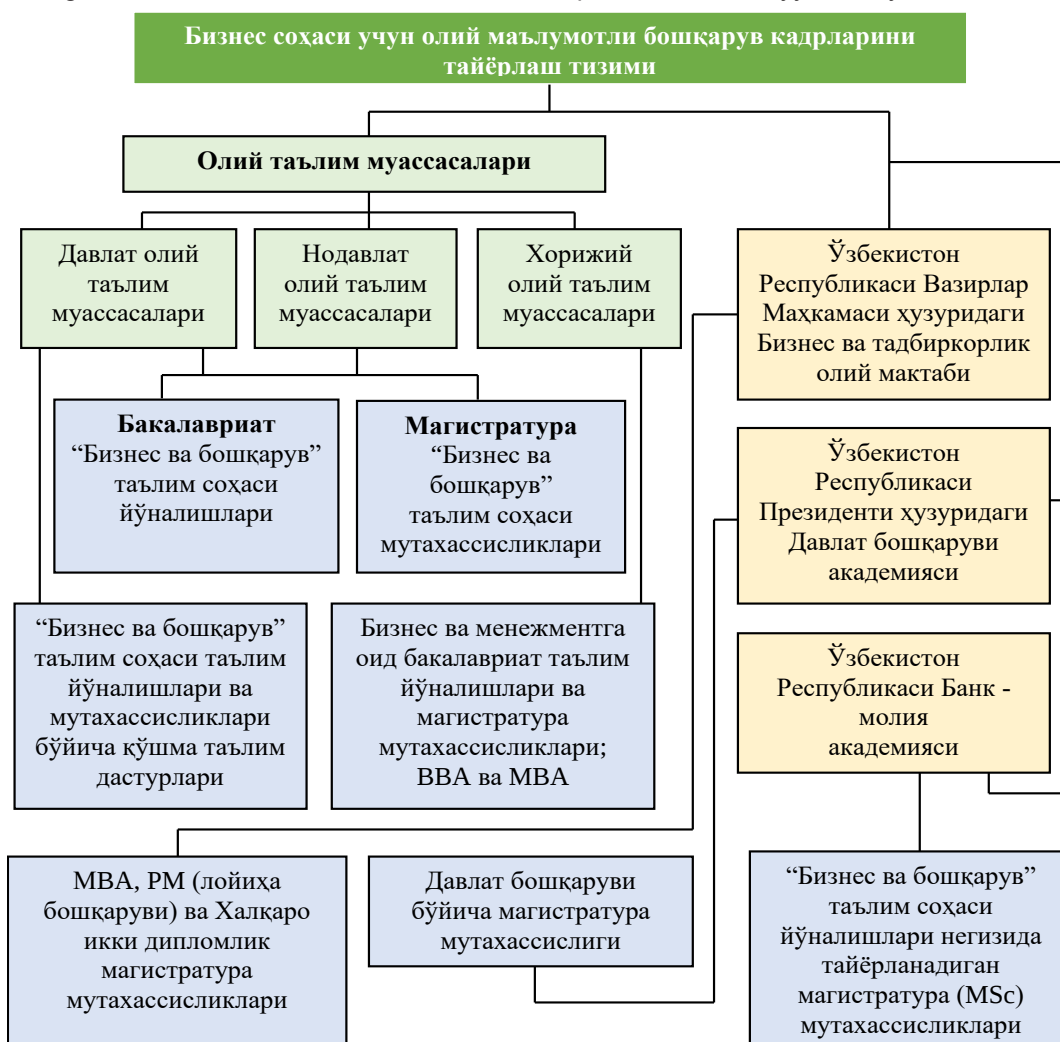

Umuman olganda mavzuni o'rganish davomida birlamchi va ikkilamchi tadqiqot manbalaridan foydalanishga katta e'tibor qaratildi. Birlamchi tadqiqot manbalarida muallif tomonidan mahalliy mutaxassislar va mavzuga qiziquvchi insonlar bilan o'zaro intervyu va so'rovnoma usullaridan foydalanilgan bo'lsa, ikkilamchi tadqiqot manbalarida yuqorida aytib o'tganimizdek me'yoriy – huquqiy hujjatlar, olim, tadqiqotchi va mutaxassislarning fikrlari bayon etilgan manbalar hamda rasmiy veb-saytlardagi ma'lumotlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlab o'tganidek, mamlakatimiz oldiga qo'yilgan asosiy vazifalardan biri – “bu yuqori kasb mahorati va zamonaviy tafakkurga ega, puxta o'ylangan, har tomonlama to'g'ri qarorlar qabul qila oladigan, belgilangan maqsadlarga erishadigan rahbarlar va mansabdor shaxslarning yangi tarkibini shakllantirishdan iborat” [8]. Darhaqiqat, mamlakatimiz biznes sohasini ham xalqaro talablarga muvofiq ravishda rivojlantirish uchun aynan shunday sifatlar ega boshqaruv kadrlari kerak bo'lib, ularni tayyorlash uchun oliy ta'lim muassasalari, xususan biznes sohasi uchun mutaxassislar tayyorlaydigan OTM lar juda katta rol o'ynaydi.

1 – rasmda mamlakatimizda biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlash tizimi ifodalangan bo'lib, bu tizim asosan ikki guruhga bo'linadi: OTM hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi (BTOM), O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi (DBA) va O'zbekiston Respublikasi Bank - moliya akademiyasi (BMA). OTM lar ham o'z navbatida uch guruhga bo'linadi: davlat OTM, nodavlat OTM va xorijiy OTM. Shuni aytib o'tish joizki, bu OTM larning hammasi ham biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlarini tayyorlamaydi.

1 – rasm. Biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlash tizimi¹.

1 Ушбу расм муаллифнинг ўзи томонидан яратилди.

1 - rasmda bunga aniqlik kiritilgan: davlat OTM va nodavlat OTM orasidan “Biznes va boshqaruv” ta’lim sohasi bo’yicha bakalavriat ta’lim yo’nalishlari va (yoki) magistratura mutaxassisliklari tayyorlaydigan OTM lar biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlari tayyorlaydigan OTM lar sifatida e’tirof etiladi. Bundan tashqari, biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlari tayyorlaydigan davlat OTM “Biznes va boshqaruv” ta’lim sohasi ta’lim yo’nalishlari va mutaxassisliklari bo’yicha qo’shma ta’lim dasturlari orqali ham bu vazifani amalga oshiradi. Xorijiy OTM lar orasidan biznes va menejmentga oid bakalavriat ta’lim yo’nalishlari va magistratura mutaxassisliklari yoxud BBA va (yoki) MBA bo’yicha mutaxassislar tayyorlaydigan OTM biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlarini tayyorlaydigan xorijiy OTM lar hisoblanadi.

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi MBA, PM (loyiha boshqaruvi) va Xalqaro ikki diplomlik magistratura mutaxassisliklarini tayyorlaydigan to’laqonli biznes sohasi uchun oliy ma’lumotli boshqaruv kadrlari tayyorlaydigan ta’lim dargohi hisoblanadi [9]. Garchi Davlat boshqaruvi akademiyasi davlat boshqaruvi bo’yicha magistratura mutaxassislarini tayyorlasada, davlat va biznes o’rtasidagi o’zaro bog’liqlik nuqtai – nazaridan kelib chiqqan holda, ushbu ta’lim dargohini ham biznes sohasi uchun oliy ma’lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlaydigan muassasalar qatoriga qo’shishga qaror qildik [10]. Va nihoyat, Bank - moliya akademiyasiga to’xtaladigan bo’lsak, u “Biznes va boshqaruv” ta’lim sohasi yo’nalishlari negizida tayyorlanadigan magistratura (MSc) mutaxassisliklari bo’yicha boshqaruvchi kadrlar tayyorlaydigan muassasa hisoblanadi [11].

OTM lardan farqli ravishda Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi, Davlat boshqaruvi akademiyasi va Bank - moliya akademiyasi tom ma’noda biznes sohasi uchun oliy ma’lumotli boshqaruv kadrlari tayyorlaydigan ta’lim muassasalari hisoblanib, ularda o’z tashkilotlarida muayyan muvaffaqiyatga erishgan oliy ma’lumotli mutaxassislar, hatto boshqaruv kadrlari ham tahsil olish uchun kelib, bunda aniq maqsad, ya’ni o’qishni tamomlagandan so’ng karyeralarini oshirishni ko’zlashadi.

1 – jadvalda OTM da “Biznes va boshqaruv” ta’lim sohasi bo’yicha ta’lim yo’nalishlari va magistratura mutaxassisliklari, shuningdek Biznes va tadbirkorlik oliy maktabidagi magistratura mutaxassisliklari xususida ma’lumotlar keltirilgan bo’lib, ularni keltirishdan maqsad biznes sohasi uchun oliy ma’lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlashda qanday ta’lim yo’nalishlari va magistratura mutaxassisliklari mavjudligi to’g’risida aniqroq tasavvurni shakllantirishdan iboratdir. Jadvalda OTM lar tayyorlaydigan “Biznes va boshqaruv” ta’lim sohasi-ning bakalavriat ta’lim yo’nalishlari va magistratura mutaxassisliklari past kulrangda bo’yalgan bo’lsa, Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi tayyorlaydigan magistratura mutaxassisliklari och yashil rangda bo’yalgan. Jadvaldagi BTY = MM belgisi ham bakalavriat ta’lim yo’nalishi ham magistratura mutaxassisligi bir xil nomlanishga ega ekanligidan dalolat beradi.

1 – jadval. Oliy ta’lim muassasalari hamda Biznes va tadbirkorlik oliy maktabida biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlarini tayyorlash yo’nalishlari va mutaxassisliklari².

Oliy ta’lim muassasalari Davlat va nodavlat oliy ta’lim muassasalari	O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi
“Biznes va boshqaruv” ta’lim sohasi	Magistratura mutaxassisliklari
Bakalavriat ta’lim yo’nalish (BTY): Iqtisodiyot	
Magistratura mutaxassisliklari (MM): Iqtisodiy nazariya, iqtisodiyot, makroiqtisodiyot, iqtisodiyot axborot texnologiyalari va tizimlari, monopoliyaga qarshi boshqaruv va raqobatni rivojlantirish, bioiqtisodiyot, ekonometrika, mintaqaviy iqtisodiyot, iqtisodiy xavfsizlik, raqamli iqtisodiyot.	MBA – Global Management
MBA – Moliya	
MBA – Agrobiznes	
MBA – Kichik biznes va tadbirkorlik	
MBA – Raqamli iqtisodiyot	
BTY: Buxgalteriya hisobi	MBA – Loyiha boshqaruvi
MM: Buxgalteriya hisobi, audit	Xalqaro ikki diplom: MBA – IT Business (AJOU)
BTY = MM: Soliqlar va soliqqa tortish	Xalqaro ikki diplom: MBA – Korporativ boshqaruv va biznesni strategik rivojlantirish (RANXiGS)
BTY = MM: Bojxona ishi	
BTY: Moliya va moliyaviy texnologiyalar	

2 Ushbu jadval muallifning ўzi tomonidan yaratilgan.

MM: Moliya, korporativ moliya va qimmatli qog'ozlar, investitsiyalarni boshqarish, sug'urta ishi, sug'urta kompaniyalarini boshqarish, davlat moliyaviy nazorati va auditi, korporativ moliyani boshqarish, iqtisodiyotni monetar tartibga solish, pensiya fondlarini boshqarish, baholash ishi.

BTY = MM: Bank ishi

BTY: Statistika

MM: Statistika, biznes – tahlil

BTY: Menejment

MM: Menejment, loyiha boshqaruvi, PR menejment va PR tahlil, korporativ boshqaruv

BTY: Biznesni boshqarish

MM: Biznesni boshqarish (Master of Business Administration - MBA), strategik menejment va xalqaro biznes (MVA).

BTY = MM: Inson resurslarini boshqarish

BTY: Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar

MM: Jahon iqtisodiyoti, tashqi iqtisodiy faoliyat.

BTY: Marketing

MM: Marketing, lizing, strategik marketing

BTY: Savdo ishi

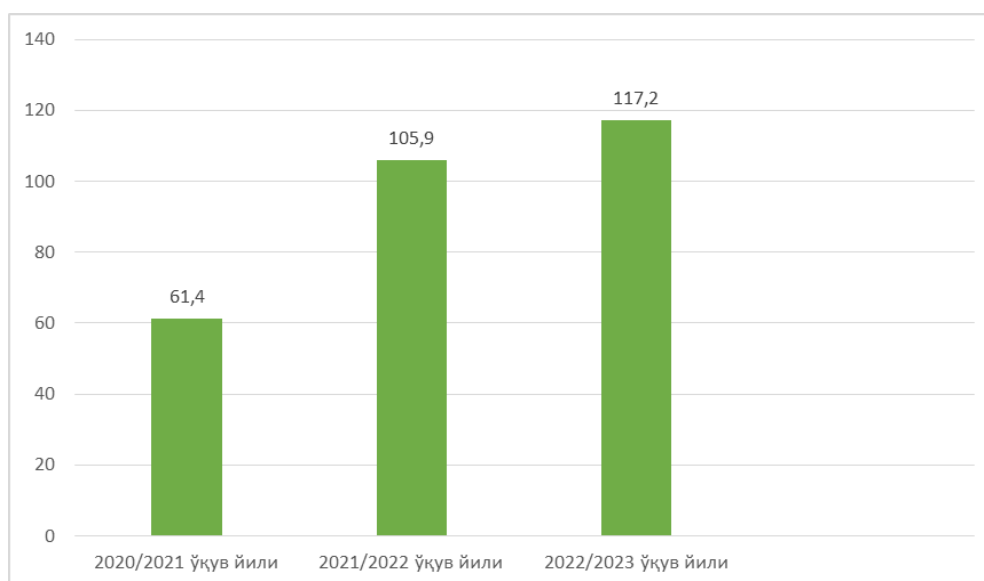
MM: Savdo ishi, elektron tijorat

BTY = MM: Mamlakatshunoslik

1 - jadvalni yaratishda oliy ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklari klassifikatori (klassifikator) dan foydalanilgan bo'lib, unda bitta bakalavriat ta'lim yo'nalishiga bir va undan ortiq magistratura mutaxassisliklari to'g'ri kelmoqda [12]. Bu biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlarini tayyorlashdagi mantiqiy ketma – ketlik bo'lib, bakalavriat ta'lim yo'nalishida talabalar sohaning umumiy asoslari to'g'risida bilim va ko'nikma ega bo'lsalar, magistratura mutaxassisligida ushbu sohadan kelib chiqadigan qandaydir bir soha bo'yicha yanada chuqurroq, ko'proq amaliy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishadi.

O'zbekiston OTM lari orasidan faqat bitta OTM, ya'ni Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti (TDIU) "Biznes va boshqaruv" ta'lim sohasi bo'yicha deyarli barcha bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklarini tayyorlaydigan yagona yetakchi OTM hisoblanadi. Oliy ma'lumotni allaqachon ko'lga kiritgan va biznes sohasidagi kar'erasini oshirish maqsadida magistr darajasiga ega bo'lishni hohlaganlar uchun Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi yetakchi ta'lim muassasasi hisoblanadi.

2 – rasmda 2020/2021, 2021/2022 va 2022/2023 o'quv yillari boshiga "Biznes, boshqaruv va huquq" bilim sohasi bo'yicha tahsil olayotgan talabalar soni ko'rsatilgan. Klassifikatorda "Biznes, boshqaruv va huquq" bilim sohasi "Biznes va boshqaruv" va "Huquq" ta'lim sohalariga bo'lingan holda ko'rsatilgan. "Huquq" ta'lim sohasida tahsil olgan talabalar "Biznes va boshqaruv" dagiga nisbatan ancha kam miqdorni tashkil etganligini hisobga olsak (masalan, 2020/2021 o'quv yilida "Biznes va boshqaruv" da 54,2 ming kishi tahsil olgan bo'lsa, "Huquq" da 7,2 ming kishi tahsil olgan, 2021/2022 o'quv yilida, mos ravishda 95,1 ming kishi va 10,8 ming kishi tahsil olgan) [13], "Biznes, boshqaruv va huquq" bilim sohasi asosan "Biznes va boshqaruv" ta'lim sohasini aks ettiradi.

2 – rasm. O'zbekistonda 2020/2021 – 2022/2023 o'quv yillarida OTM larda "Biznes, boshqaruv va huquq" bilim sohasi bo'yicha tahsil olgan talabalar soni, ming kishi [14].

2 – rasmdagi ma'lumotlarga ko'ra, "Biznes va boshqaruv" ta'lim sohasida tahsil olayotgan talabalar soni muntazam o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, bu mamlakatda biznes sohasi va bu soha uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlariga bo'lgan talabning tobora yuqori bo'lib borayotganligidan dalolat beradi.

Yuqoridagilardan ko'rinib turganidek, mamlakatimizda biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini tayyorlash tizimi shakllangan bo'lib, bu tizim oldida bugungi kunda o'z yechimini kutayotgan muammo va kamchiliklar, jumladan oliy ta'lim bilan qamrov va ta'lim sifatini ta'minlash, ilmiy – tadqiqot va innovatsion faoliyat, OTM ning moddiy – texnik bazasini mustahkamlash, oliy ta'lim jozibadorligini oshirish va xalqaro miqyosda raqobatbardoshlikni ta'minlash sohalarida muammo va kamchiliklarning mavjudligi [15] ularni bar-taraf etish uchun ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalarning ishlab chiqilishini talab qilmoqda.

XULOSALAR VA TAKLIFLAR

Biz yuqoridagi sohalar orasidan asosan oliy ta'lim jozibadorligini oshirish va xalqaro miqyosda raqobatbat-bardoshlikni ta'minlash sohasidagi muammo va kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha quyidagi tavsiyalarni taklif etib, ularni biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlari tayyorlaydigan OTM lar nuqtai – nazaridan kelib chiqqan holda ishlab chiqdik:

- biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlarini tayyorlaydigan OTM larda xalqaro talablar darajasidagi statistika bilan ishlash tizimini rivojlantirish kerak bo'lib, bu birinchidan rahbariyatga raqobatbardosh qarorlarni qabul qilish uchun asos yaratsa, ikkinchidan xorijliklarning OTM ga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi;
- biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlarini tayyorlaydigan OTM larda talabalarning klublari faoliyatini takomillashtirish kerak bo'lib, bu birinchidan bo'lajak boshqaruv kadrlari uchun ish qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatini yaratsa, ikkinchidan xorijliklar oldida OTM jozibadorligini oshiradi;
- biznes sohasi uchun boshqaruv kadrlarini tayyorlaydigan OTM rasmiy vebsaytlarining jozibadorligini oshirish kerak bo'lib, bu birinchidan OTM ning ham mahalliy ham xalqaro ta'lim xizmatlari bozorida mavqeini oshishiga ko'maklashsa, ikkinchidan OTM ga xorijlik talabalarning oqimini kuchaytiradi;
- dars mashg'ulotlarida qo'llaniladigan talabalar taqdimoti usulidan foydalanish samaradorligini oshirish kerak bo'lib, bu birinchidan bo'lajak boshqaruv kadrlarining biznes sohasidagi ish qobiliyatlarini kuchaytirish imkonini yaratsa, ikkinchidan dars mashg'ulotlarining amaliylik darajasini oshirish orqali xorijliklarning OTM ga o'qishga kirish yoki unda o'qishini davom ettirishga bo'lgan qiziqishini orttiradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, mamlakatimizda biznes sohasini rivojlantirish oldiga quyilayotgan ulkan maqsad va vazifalarga erishishda zamonaviy bilim, ko'nikma va tajribalarga ega bo'lgan yuqori malakali bosh-qaruv kadrlarining roli katta bo'lib, oliy ta'lim muassasasi bunday mutaxassislar guruhini shakllantirish va rivo-jlantirishda ishtirok etadigan eng asosiy tashkilot sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Основные показатели субъектов малого предпринимательства в Республики Узбекистан. Январь – декабрь 2023 года. Ташкент: Агентство статистики при Президенте Республики Узбекистан, 2024. 25 стр.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимиз тадбиркорлари билан очик мулоқот шаклида ўтказилган учрашувдаги нутқи. 20.08.2024. www.president.uz
3. Aaron Etingen, Valery Kisilevsky, Cyndi Mcleod, Gary Narunsky, Boris Podlubniy, Viktoria Martin, Kayla Briel, Diana Mockute, Ehsan Safdari, Dr. Bashir Makhoul, Anish Dwivedi & Brian Mackay. Higher education's role in developing the next generation of business leaders. January 5, 2023. www.guscanada.com
4. Howard Thomas, Peter Lorange & Jagdish Sheth. The Business School in the Twenty – First Century: Emergent Chal-lenges and New Business Models. London: Cambridge University Press, 2013. 282 pages.
5. Daniel Higginbotham. 7 skills for a successful management career. January 2024. www.prospects.ac.uk
6. Владимирова И. Л., Каллаур Г. Ю. Цыганкова А. А. Модель ответственного управленческого образования в условиях трансформации экономики. Вестник Российского экономического университета имени Г. В. Плеханова. №3 (2021). Москва: Российский экономический университет им. Г. В. Плеханова, 2021. Стр. 12 -23.
7. Сабиров А. Х. Партнерство бизнес - структур и вузов – как драйвер развития рынка бизнес - образования в Республики Узбекистан. Материалы международной научно – практической конференции «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков» I книга. Костанай: Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, 2023. Стр. 923 – 926.
8. Мирзиёев Ш. М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ. - Тошкент: "Ўзбекистон" НМИУ, 2016. - 56 б.
9. www.rgsbm.uz - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Бизнес ва тадбиркорлик олий мактабининг расмий вебсайти.
10. www.dba.uz - Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академиясининг расмий вебсайти.
11. www.bfa.uz - Ўзбекистон Республикаси Банк – молия академиясининг расмий вебсайти.
12. Олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари классификатори. 2024 йил 29 май. 28 бет. www.gov.uz/edu

13. Ўзбекистон Республикасида олий таълим фаолиятининг асосий статистик кўрсаткичлари (2021/2022 – ўқув йили учун). Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси, 2022. 20 бет.
14. Ўзбекистон Республикасида олий таълим ташкилотлари фаолиятининг асосий статистик кўрсаткичлари (2022/2023 – ўқув йили бошига). Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги, 2023. 21 бет.
15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концессиясини тасдиқлаш тўғрисида” ги Фармони. 2019 йил 8 октябрь, ПФ – 5847 – сон.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

